

NAŠI PJEVAČKI ZBOROVI

Zborna glazba u liturgiji u crkvenim dokumentima XX stoljeća

A — prije II vat. koncila

I MOTU PROPRIO PIJA X (od 22. XI 1903)

1 (iz toč. 1) »Crkvena glazba kao integralni dio svečane liturgije ima isti cilj koji ima i sama liturgija, a taj je slava Božja i posvećenje vjernika. Ona povećaje sjaj crkvenih obreda te kao što joj je glavna dužnost, da prikladnom melodijom ukrasi liturgički tekst, tako joj je glavna svrha, da tekstu pribavi što veću snagu, a da po njoj vjernici budu što više potaknuti na pobožnost i što bolje pripravljeni za primanje plodova milosti, što ih sadrže svete tajne.«

2 (iz toč. 2) »Zato sveta glazba mora imati u velikoj mjeri sva svojstva liturgije, napose svetost i ljepotu formi, a ovima se sama po sebi pridružuje općenitost

Mora da je sveta, dosljedno mora da se kloni svega svjetovnoga i to ne samo u sebi, već i u načinu izvođenja.

Mora da je prava umjetnost, jer inače ne može u slušačima proizvesti onaj učinak, koji Crkva nastoji postići kad liturgiji pridružuje glazbu.«

3 (iz toč. 12) »Izuzevši pjevovalce svećenika kod oltara i njegovih pomagača (assistantes), koji se uvijek imaju izvoditi u greogrjanskom pjevu i bez pratnje orgulja, sav drugi liturgijski pjev spada na kor levitski i zato crkveni pjevači ma i bili svjetovnjaci, vrše službu crkvenog kora. Posljedica toga jest, da glazba što ju izvode, mora barem da u većem djelu pridruži značaj koralne glazbe.

Tim se ne namjerava posve isključiti solo-pjev, ali taj ne smije nikada predvladati kod funkcije tako, da se veći dio liturgijskog teksta u njem izvede; naprotiv treba da služi jedino kao melodično naglašavanje, te da je usko vezan s ostalim koralnim dijelom skladbe.«

4 (iz toč. 13) Iz tog načela slijedi, da pjevači u crkvi vrše pravu liturgičku službu . . .«

5 (iz toč. 29) »Konačno se na srcu stavlja zborovođa, klericima, poglavarima sjemeništa i crkvenih zavoda te redovničkih udruženja, župnicima i ravnateljima crkvi, kanonicima zbornih i stolnih kaptola, a najviše Ordinarijima, neka svim marom promiču ovu zdravu reformu crkvene glazbe, od davnine već željkovanu i od svijui jednoglasno traženu, e da ne bi preziru se izvrgao sam ugled Crkve, koja ju je češće predlagala, a sada ju nanovu svima ukružuje.«

(navedeno prema »Motu proprio« sv. oca pape Pija X o crkv. glazbi. Zagreb, 1914)

II APOSTOLSKA KONSTITUCIJA PIJA XI (od 20. XII 1928)

1 (iz uvoda) » . . . Divota je, koliko su već od drevnih vremena oni plemeniti napjevi, koji služahu za ukras svetih molitava i liturgijskog čina, doprinijeli njegovanju pobožnosti u puku. Naročito u svetim bazilikama, gdje Božju slavu izmjenice pjevahu biskup, kler i puk, liturgičke pjesme nemalo pripomogle, da su kako povijest svjedoči, vrlo mnogi barbari bili privedeni kršćanskoj i građanskoj kulturi . . .«

2 (iz toč. III) »Koji god upravljaju i obavljaju službu u Bazilikama ili kolegijatnim crkvama . . . neka se iz svih sila trude, da se uvede valjani koralni oficij, naime takav koji odgovara crkvenim propisima. Kod toga neka se ne gleda na opći propis za vršenje svetog oficija, nego i na umjetnost pjevanja . . .«

3 (iz toč. IV) A da se ubuduće nitko ne bi skrivao za takvim isprikanama i mislio, da je slobodan od dužnosti da se pokorava crkvenim zakonima, neka svi kanonički redovi i iste zajednice redovničke zakažu zborove, na kojima će se o tim stvarima raspravljati i kao što je nekada bio pjevač i ravnatelj kora (cantor seu rector chori), tako neka se i buduće kanoničkim i redovničkim korovima izabere jedan koji zna, i on neka nastoji pravila liturgije i koralnog pjevanja privesti u djelo i popravljati mane pojedinaca ili čitavog kora . . .«

4 (iz toč. V) »Preporučujemo i kapele glazbenika svima onima, kojih se to tiče, jer su one tijekom vremena nadomjestile nekadašnje škole i jer su u tu svrhu osnovane u Bazilikama i većim hramovima, da im pribave u prvom redu polifonu glazbu . . .«

Svaka velika nova ideja slična je revoluciji. U početku je snažna, uporna, prenaplašena kao gorska rijeka brzica, prepuna snage, ruši sve pred sobom, nosi svojim tokom drvlje i kamenje dok ne stigne u ravnice gdje će se u ravnim poljskim predjelima smiriti do neslućene tišine. Čini se da ovako izgledaju neka pokonciliska nastojanja kojima pastoralni radnici žele preporučiti duhovni izgled vjernika. Posebno bi se ovo dalo primijeniti na one pastoralne radnike koji misle da je Crkva tek poslije koncila počela istinski živjeti i radati prave vrednote, koji u Crkvi ne bi htjeli poznati evoluciju nego revoluciju. Evolucija kao logična postepena pojava razvitka stvari plod je sveopćeg razuma. Nje se nikada nitko ne bi smio pribojavati jer je ona u svojoj biti sposobna obuhvatiti svaku vrednotu, i u procesu je razvitka sačuvati u izvornom ili novom obliku. Tok evolucije dakle, nema viška vrednota, nema otpada. Revolucija je drukčije čuđi. Dolazi hitro do svog cilja ali s gubicima.

Zgodno bi bilo postaviti pitanje svima koji provode koncilске ideje u život: Možemo li u tom provođenju priuštiti gubitke?

Ovo se pitanje može odnositi na cjelokupna pokonciliska nastojanja, ali ga ovdje imamo mogućnosti primijeniti samo na razvatak naše glazbeno-liturgijske misli poslije koncila.

Mnogi pastoralni radnici, koji se uz crkvene glazbenike imaju brinuti za glazbeno liturgijski život vjernika, kao da su koncilске smjernice o crkvenoj glazbi shvatili na svoj način, kojeg manje više uporno provode. Ima ih dvije vrste: Jedni su osjetili iza koncila neko rasterećenje od brige za crkveno pjevanje zbog materinskog jezika u bogoslužju i mogućnosti govornog sudjelovanja vjer-

nika u obredima. Ima nažalost mnogo euharistijskih slavlja gdje se i u najvećim blagdanima ne čuje pjesma. O ovakvim stavovima nije vrijedno dalje raspravljati jer su nerazumni. Drugi pastoralni radnici dolaze u sukobe sa svojim suradnicima kojima je povjereni briga glazbenog života u crkvi omalovažavajući ulogu crkvenih zborova i naglašavajući aktivno sudjelovanje vjernika u liturgiji. Po ovim crkvenim zborovi su proživjeli svoj vijek i u »novoj liturgijskoj stvarnosti« oni nemaju što tražiti. Treba ih po njihovu mišljenju još neko vrijeme trpjeti u crkvama kao nužno zlo, dok Božji narod ne bude sposoban baš sve pjevati, a iza toga sa crkvenim zborovima u muzej. Među njima treba razlikovati neke malo naprednije koji bi ipak željeli od vremena do vremena crkvene zborove čuti na koncertnom podijumu. Ovakove svoje stavove redovito isključivo opravdavaju rečenicom »Crkva želi da vjernici aktivno sudjeluju u obredima, ako zbor pjeva, vjernici šute, prema tome zbog priječi vjernike u aktivnom sudjelovanju i treba ga revolucionarno odstraniti iz crkve«.

Naravno, u ovako pretjeranom stavu teško je otkriti koncilsku misao iz Reda mise (glava III, br. 63): »Među vjernicima posebnu liturgijsku ulogu vrši »schola« ili zbor pjevača čija je zadaća da pravilno izvode dijelove koji na njih spadaju, već prema tome kakvo je vrste pjevanje te da promiču djelatno sudjelovanje vjernika u pjevanju...«

S druge strane ne bi pogadali koncilsku glazbenu misao ni oni koji bi u istom stupnju naglašavali ulogu pjevačkog zbora na štetu djelatnog učešća vjernika. Crkva u koncilskim i pokoncilskim dokumentima izbjegava ekstremna mišljenja i nastoji objediniti svaku vrst glazbene umjetnosti i umjetnika sposobnih pridonijeti istinskom obrednom slavlju. Stoga je jedino ispravan onaj put koji ne pozna višak glazbenog liturgijskog izražaja. Ugođaj, koji može pružiti dobar pjevački zbor, veličanstven

5 (iz toč. VI) »Dječjačke škole neka se dižu ne samo kod većih i stolnih hramova nego i kod manjih i župskih crkvi...«

6 (iz toč. VIII) »Crkva imade svoj vlastiti instrumenat, koji je primila od starijih, a to su orgulje; njih se zbog njihove divne uzvišenosti i veličanstvenosti smatralo dostojnima, da se združe s liturgičkim obredima...«

7 (iz toč. X) »Jedan i drugi kler neka pod vodstvom biskupa i mjesnih Ordinarija uloži svu marljivost u to, da bilo sam, bilo pod drugima, koji stvar umiju, puku pribavi liturgičku i glazbenu naobrazbu, budući je ona sa kršćanskom naukom spojena. To će se lakše ostvariti, ako budu u liturgičkom pjevanju obučavali u prvom redu škole, pobožne bratovštine...«

8 (iz toč. XI) »Da bi se postiglo sve ovo čemu se nadamo, neophodno su potrebni vješti i mnogobrojni učitelji...«

Znamo svi dobro, koliko truda i napora zahtjeva sve ono, što smo gore naložili. Ali tko ne zna, kako su mnoga djela i sa kako velikim umjetstvom izveli naši predi i ne dajući se pobijediti nikakvim poteškoćama predali ih potomstvu, jer su bili prožeti odanošću k pobožnosti i duhom liturgičkim. Pa to nije ni čudo: Štogaod naime proističe iz samog nutrašnjeg života, kojim živi Crkva, to prekoračuju sve, što ima svoj svijet najsavršenijeg. Poteškoće ovog podhvata neka duše Prvaka crkvenih sokole i dižu, i neka ih nipošto ne krše: Ovi će svi ako se budu Našoj volji složno i postojano pokoravali, Vrhovnom Biskupu izvršiti djelo, koje će biti najdostojnije njihove biskupske službe. Ovo dakle naređujemo, oglašavamo i uzakonjujemo određujući da ova Apostolska konstitucija uvijek snažna valjana i uspješna jest i bude i da svoj puni i čitavi učinak dobiva i ima bez obzira na makar koji protivni propis...«

(Navedeno prema »Sv. Cecilija« Zagreb 1929, str. 49—52)

III ENCIKLIKA »MUSICAE SACRAE DISCIPLINA« (od 25 XII 1955)

1 (iz toč. 1) »Uredba svete glazbe uvijek nam je bila osobito na brizi; stoga nam se učinilo prikladnim, da ponovno i sistematski obradimo ovu stvar u jednoj enciklici. Ujedno želimo izložiti malo opširnije više pitanja koja su se postavljala i raspravljala u posljednjih nekoliko desetaka godina. Tako da ova izvrsna i plemenita umjetnost sve više posluži, da se bogoslužje obavlja što svećenije i da uspješno ojača duhovni život vjernika...« Nadamo se, da će mudri propisi svetog Pija X u **Motu proprio**, što ih je sam točno i s pravom nazvao »zakonom svete glazbe«, biti tako ponovno potvrđeni...«

2 (iz toč. 2) »Darežljivost Božja udijelila je smrtnicima, obdarenim razumom dušom, glazbu, to jest razumjevanje i umjetnost glasovnih modulacija, da ih tako upozori na veliku ovu stvar: na sklad među stvorovima...«

3 (iz toč. 3) »Nikoga dakle ne će čuditi, što su se sveto pjevanje i glazbena umjetnost i uvijek upotrebljavali, kako to svjedoče brojne stare i novije isprave, za ukras i uljepšavanje vjerskih obreda, pa i kod samih poganskih naroda, i što je osobito štovanje pravoga Boga primjenjivalo ovu umjetnost već od najstarijih vremena...«

4 (iz toč. 5) Crkva je uvijek uvelike cijenila polifonijsko pjevanje i spremno ga je prihvatila i u mirskim bazilikama i u papinskim obredima, kako bi što veličanstvenije uzdignula svete obrede...«

5 (iz toč. 6) Tako je umjetnost svete glazbe na poticaj i po nadahnuću Crkve prošla kroz stoljeća dugu stazu, koja ju je malo pomalo, koji puta polagano dovela do većeg savršenstva, to jest od jednostavnih i čistih, ali u svojoj vrsti vrlo savršenih gregorijanskih napjeva sve do velikih i divnih umjetničkih djela, što ih ne samo ljudski glasovi, nego i orgulje i druga glazbala oplemenjuju, uljepšavaju i skoro beskrajno proširuju. Ovaj napredak glazbene umjetnosti jasno dokazuje, koliko je Crkvi stalo, da bogoslužje bude svakim danom divnije i kršćanskom puku milije...«

6 (iz toč. 7) »Vrhovni su svećenici uvijek brižljivo nastojali udovoljiti ovoj dužnosti pažljivog nadzora, a i tridentinski je sabor mudro zabranio »sve skladbe, u kojima su bilo u sviranju bilo u pjevanju umješalo nešto nečisto ili razuzdano...«

7 (iz toč. 8) Nitko se sigurno ne će čuditi, što se Crkva tako brižljivo zanima za svetu glazbu... jer je njezin poziv, da surađuje u tako važnoj stvari, kao što je to bogoslužje...«

8 (iz toč. 14) »Jer dostojanstvo i uzvišena svrha svete glazbe nalazi se u ovome: svojim vrlo lijepim napjevima i svojom veličanstvenošću ona mora uljepšati i ukrasiti ne samo glas svećenika, koji prikazuje Žrtvu, nego i glas kršćanskog puka koji hvali Svemogućega. Ona svojim zanosom i nuzarnjom nekom snagom uzdiže srca vjernika prema Bogu. Ona liturgičke molitve kršćanske zajednice čini življima i žarčima, kako bi svi mogli Boga jedinoga i trojstvenoga hvaliti i zazivati jače, zanosnije i uspješnije... Osim toga vjerniji, ganuti svetim pjesmama, dobivaju iz svete liturgije obilnije plodove, a ovi će opet pokazati u životu i djelima dostojnim kršćanima, kako to pokazuje svakidanje iskustvo i potvrđuju mnoga svjedočanstva starih i novih pisaca. Govoreći o pjesmama koje pjeva bistar glas u vrlo prikladne modulacije sveti Augustin veli: »Osjećam da ove svete riječi uz plamen pobožnosti pobuđuju u dušama pobožnija i žarča uzbuđenja, kad se ovako pjevaju, nego kad se ne pjevaju...«

9 (iz toč. 15) »Isto tako možemo lako zaključiti, da je dostojanstvo i važnost svete glazbe to veća, što se njena primjena više približuje najvišem činu kršćanskog kulta, to jest Euharistijskoj žrtvi na oltaru. Onda dakle ne može učiniti ništa plemenitije i uzvišenije, nego da milim svojim zvucima prati glas svećenika . . . i da svojom umjetnošću cijeli svet obred učini veličanstvenijim . . . Ova dakle »LITURGIJSKA GLAZBA« zaslužuje najveće počasti i pohvale . . .«

10 (iz toč. 17) Kada dakle veličamo mnogostruku korist svet glazbe i njenu djelotvornost u apostolatu, onda činimo nešto, što može uvelike obradovati i utješiti sve one, koji su se na bilo koji način posvetili gajenju i izvođenju svete glazbe. Doista, svi oni, koji prema svom umjetničkom talentu skladaju glazbu ili njome upravljaju ili je izvode svojim glasom ili glazbalima, svi oni izvršuju istiniti i pravi apostolat, iako na drugi i različiti način. Oni će dakle primiti u obilju od Krista Gospodina nagrade i počasti određene za Apostole u onoj mjeri u kojoj bude svaki vjerno izvršavao svoju dužnost. Neka dakle visoko ocjene ovu službu, po kojoj nijesu samo umjetnici i učitelji umjetnosti, nego također službenici Gospodina našega Isusa Krista i suradnici u apostolatu . . .«

11 (iz toč. 19) Potrebno je prije svega, da ono pjevanje i ona sveta glazba . . . kako je to rekao naš predčasnik sveti Pijo X . . . mora imati svojstva, koja su vlastita liturgiji. U prvom redu Svetost i savršenost oblika . . .

12 (iz toč. 20) Ona mora biti sveta. Neka ne podnosi i ne unosi u sebe samu, ni u način svog izvođenja ništa što bi moglo dati dojam svjetovnog. Ovom svetošću osobito se odlikuje gregorijansko pjevanje . . .«

13 (iz toč. 26) »Pohvalili smo i preporučili gregorijansko pjevanje, ne nemamo nakane udaljiti od crkvenih obreda sveto višeglasje jer ono može, ako ima potrebna svojstva znatno pridonijeti veličanstvenosti bogoslužja i izvrsno pobuđivati pobožne osjećaje u dušama vjernika. Svatko tko zna, da mnoge polifonijske skladbe, osobito one iz 16. stoljeća, blistaju takvom umjetničkom čistoćom i takvim glazbenim bogatstvom, da se u svakom pogledu mogu držati dostojnima, da prate, tako reći obasjavaju svete crkvene obrede . . .«

14 (iz toč. 27) Tako su se u bazilikama i katedralama i u kapelama redovničkih zajednica kako divna ova djela starih majstora, tako i polifonijske skladbe novijih skladatelja, a na najveću ljepotu svetog obreda . . . Crkva sva ova nastojanja svojom naklonošću prati. Kako je to rekao Naš besmrtni uspomene Predčasnik sveti Pijo X, »a ona je uvijek poticala i pomagala napredak umjetnosti, primajući na korist vjere sv, što je tijekom stoljeća ljsuki duh stvorio dobro i lijepo . . .«

15 (iz toč. 36) »Sve što smo u ovoj Enciklici preporučili ili odredili idući tragom naših Predčasnika, mora donijeti željeni uspjeh. Zato se časna braćo, mudro poslužite svim onim sredstvima, koja Vam pruža uzvišena služba, koju Vam je Krist Gospodin povjerio i Crkva odredila. Iz iskustva se vidi, da se ta sredstva upotrebljavaju na veliku korist u mnogim crkvama kršćanskog svijeta.

16 (iz toč. 36) Nastojte prije svega, da katedralna crkva, a i druge veće crkve vaše biskupije, ukoliko to prilike dopuštaju, imaju posebnu Scholu cantorum. Ona neka bude za druge primjer i poticaj, kako će gajiti i što bolje izvoditi sveto pjevanje . . .«

17 (iz toč. 38) Biskupi i vrhovni redovnički poglavari morat će se također pobrinuti, da nekoga izaberu, koji će im biti savjetnik u tako važnoj stvari, za koju su se oni sami zbog mnogih i teških dužnosti neće moći brinuti . . .«

18 (iz toč. 41) Sva smo ova pitanja, potaknuti očinskom brigom, malo opširnije obraditi, i pouzdano se nadamo, da ćete časna braćo, marljivo primjenjivati svu svoju pastirsku brigu ovoj stvari, koja je tako važna za što dostojnije i sjajnije obavljanje bogoslužja. A sve one koji u crkvi pod Vašim vodstvom upravljaju glazbom, ovo će encikličko pismo sigurno potaknuti, da važnu ovu vrst apostolata promiču jednim novim žarom . . . Tako će se ispuniti nada, pa će vrlo plemenita ova umjetnost, što su je u Crkvi u svako vrijeme toliko cijenili, opet zadobiti pravi sjaj svetosti i ljepote, te iz dana u dan usavršavati. Tako će ona sa svoje strane sretno doprinijeti, da sinovi crkve čvršćom vjerom, življom nadom, žarčom ljubavi Bogu Trojedinom u svetim zgradama izriču pohvale, izražene dostojnim melodijama i ugodnim pjevanjem . . .«

(Navedeno po »Musicae sacrae disciplina, ciklostil, Zagreb 1958.)

V UPUTA O SVETOJ GLAZBI U SVETOJ LITURGIJI (od 3. IX 1958)

1 (iz toč. 17) »Sveta polifonija — »Poliphonia sacra«, smije se upotrebljavati u svim liturgijskim činima, ali samo uz uvjet da ju je zbor sposoban izvoditi prema pravilima umjetnosti. Ova vrsta svete glazbe pristaje više liturgijskim činima, koji se obavljaju s većom svečanošću i sjajem.«

3 (iz toč. 35) Budući da se ovo potpuno, javno zajedničko iskazivanje štovanja Boga ne može vršiti u svim crkvama, neka ga stoga obavljaju kao zamjenici oni, koji su obavezni na kor. To se prije svega odnosi na stolne crkve u ime cijele biskupije.

Stoga se cjelokupno bogoslužje »u koru« mora redovno obavljati s posebnom ljepotom i svečanošću, t. j. pjevanjem i glazbom.«

je. Takav glazbeno-estetski ugođaj ne može pružiti niti najaktivnije pjevanje vjernika. Stoga u svakoj pravoj crkvenoj svečanosti pjevački zbor treba zauzeti vidnu ulogu. Ova uloga nije identična onoj koju pjevački zborovi imaju u koncertnim dvoranama. Tamo su zborovi smješteni u centru dvorane i u središtu su pažnje. U crkvi je centar oltar, središte evandeoska riječ i žrtva. Pjevački zbor je tumač vrednota Evandjelja i Euharistije. Stoga, iako pjevanje crkvenog zbora može u estetskom pogledu biti isto tako lijepo izvedeno kao na koncertnom podiju, nije isto, i bogoslužje ne osiromašuje već ga obogaćuje.

U zadnje vrijeme u vezi sa Cecilijanskim pokretom mnogo se je raspravljalo o tome koja je duhovna glazba koncertna a koja liturgijska. Premda su u tom razlučivanju istaknuta mnoga ispravna načela, čini se, da najodlučujuću riječ u tom pitanju treba imati stupanj kulture zajednice vjernika, (naravno samo u slučaju kada je riječ o istinskim glazbenim vrednotama). Priprost čovjek, bez glazbene naobrazbe koji je živio cijeli život daleko od svakog glazbenog utjecaja smatrati će i najjednostavniji glazbeni izražaj koncertom i bit će s njim zadovoljan kao da sluša remek djelo. Naprotiv, čovjek glazbene kulture osjećat će potrebu za bogatijim glazbenim životom. Ali zakoni glazbene estetike omogućuju da i najveća glazbena djela ostavljaju duboke utiske i na priproste ljude i na glazbene umjetnike. Već sama glazba i dok se ne udruži sa riječima sa svoja četiri elementa: ritmom, bojom, harmonijom i melodijom obuhvaća puninu čovječje duše, stavlja mu u pokret sve duševne sposobnosti, budi ga iz sna u život, sa odmora na rad. Glazba čovjeka, koji ju s pažnjom prati, ne ostavlja nikada indiferentna, već ga stavlja u akciju.

Ritam pokreće volju, ne samo volju nego i mišiće, nehotimično stvara pokrete. Ne će biti čovjeka koji, dok je slušao izrazito ritmičke skladbe, nije postao lakši, pokretljiviji i uz osjećaj gubitka težine s lakoćom spontano počeo

plesati. Ritam djeluje neposredno na čovjekovu volju zaobilazeći razumne sposobnosti. Pod njegovim djelovanjem ljudi mogu izdržati i teške napore koje redovito ne bi sposobni bili izdržati kao na pr. dugi vojnički marš, ili izvesti izvanredna djela kao što je slučaj ekstaze derviša u religijama istočnih naroda. Ali pod utjecajem ritma čovjek može učiniti i neodgovorna djela kao što je pojava kriminala kod mladosti u nekim zapadnim zemljama iza dugih plesnih zabava priređenih isključivo u ritmičkoj naglašenoj glazbi.

Boja djeluje na ljudske osjećaje. Slušni doživljaj boje može se usporediti sa istim vizuelnim osjećajem. I kako zidovi stambene prostorije obojeni blago zelenom bojom pobuđuju osjećaj smirenosti, smeđom nostalgiju, plavom nelagodnost, crvenom snagom tako i spektar glazbenih boja ostavlja na osjećaje duboke utiske koje ponekad nismo u stanju u potpunosti analizirati.

Harmonija i melodija djelomično djeluju na osjećaj, ali u potpunosti obuhvaćaju razumne sposobnosti čovjeka potičući ga na razmišljanje.

Kad se spomenutim elementima pridruži riječ, snaga glazbe raste. Udruženje riječi glazbom daje potencirani govor kojeg ne može nadomjestiti nikakvi recital. Ova glazbena snaga najjača je kada se udružuju sva četiri spomenuta elementa. U crkvi ih možemo ostvariti jedino zborom. Stoga i u slučaju, da bi puk mogao preuzeti na sebe svu glazbenu ulogu predviđenu u liturgijskom obredu, ne bi to trebalo dopustiti jer ta glazba nikada ne bi mogla biti tako snažna dokle god je lišena bilo kojeg od četiri glazbena parametra. Osim toga ne može se tvrditi da glazba, koju zbor izvodi, ne postaje svojina i puka. Nije li nogometna utakmica svojina svih stotinu tisuća navijača koji ju promatraju. Ne bi li svaki od njih, kad bi za to imao fizičke sposobnosti, rado skočio na igralište i skupa sa igračima trčao. Nije li se i naše oči orosile suzama dok smo promatrali dirljive pri-

4 (iz toč. 36) Zato konventualna misa mora po sebi (per se) biti svečana ili barem pjevana . . .

5 (iz toč. 39) Stari spomenici ove umjetnosti, koji se nalaze u arhivima, neka se marljivo prouče, ako je potrebno neka se prikladno sačuva a njihova izdanja, bilo kritično bilo za liturgijsku upotrebu neka prirede stručnjaci.

6 (iz toč. 93) . . . »klerici, koji sudjeluju u liturgijskim obredima na način i po obliku koji određuju rubrike, . . . ili koji su članovi kora odnosno pjevačkog zbora, svi oni vrše svoju vlastitu i izravnu službu bogoslužja i to snagom svoga reda i primanjem u klerički stalež.«

7 (iz toč. 94) »Misnik i službenici oltara, osim brižljivog obdržavanja rubrika moraju se truditi, da djelove određene za pjevanje, izvedu što pravilnije, razgovjetnije i ljepše.«

8 (iz toč. 95) Neka se nastoji, kad se god može da se za obnavljanje liturgijskog čina postave u prvom redu oni službenici, koji se odlikuju kao dobri pjevači. Na to posebno treba paziti kad su veće liturgijske svečanosti ili kad treba izvoditi teže napjeve ili kad se liturgijski obredi prenose putem radija ili televizije.«

9 (iz toč. 99) Vrlo je poželjno da stolne i bar župske i druge važnije crkve imaju vlastiti i stalni »zbor« ili »pjevačku školu« — »scholam cantorum«, koja bi vršila pravo službeno bogoslužje prema propisu čl. 93. a i c.«

10 (iz toč. 104) Sveta je glazba najuže povezana sa svetom liturgijom. Sveto pjevanje spada na bit same liturgije (br. 21) Stoga svi moraju steći u svetoj liturgiji i svetoj glazbi, bar neki odgoj koji odgovara njihovu staležu

11 (iz toč. 108) Do sada opisani liturgijski i glazbeni odgoj mora se još više razvijati na najvišim znanstvenim ustanovama, što se zovu sveučilišta

12 (iz toč. 111) Ima crkava u kojima po njihovoj naravi — »natura sua«, dolikuje da se sveta liturgija i sveta glazba obavlja posebnim dostojanstvom i sjajem. To su veće župske crkve, zborne, stolne Svi oni koji služe ovim crkvama, bili oni klerici moraju se pomljivo i marljivo truditi da postanu prikladni i spremni za uzorno izvođenje svetog pjevanja i svete liturgije.«

13 (iz toč. 114) »Još je uže sa svetim pučkim pjevanjem povezana ona ustanova, nazvana »Dječaci pjevači« — »Pueri cantores«, koju je sveta stolica više puta pohvalila

Doista bi trebalo to željeti i zatim ići, da svaka crkva ima vlastiti zbor dječaka pjevača, koji su u svetoj liturgiji, osobito u skladnom i pobožnom pjevanju odlično izobraženi (Navedeno prema Upute o sv. glazbi u sv. liturgiji, ciklostil, Zagreb 1961).

B — poslije II vat. koncila

I UREDBA O SVETOM BOGOSLUŽJU II VAVT. KONCILIA

1 (iz čl. 112) Glazbena predaja čitave Crkve predstavlja blago neprocjenjive vrijednosti, koje nadilazi ostale načine umjetničkog izražavanja osobito zato, jer to sveto pjevanje vezano uz riječ sačinjava nužni ili sastavni dio svečanog bogoslužja.

Sveto su pjevanje doista pohvaliti i Sveto pismo i sveti Oci i rimski prvosvećenici, koji su u novije vrijeme sa svetim Pijom X na čelu potanje protumačili ulogu svete glazbe u službi Gospodnoj.

Stoga će sveta glazba biti to svetija, što bude čvršće povezana s bogoslužnim činom, bilo da ljepše izražava molitvu ili unapređuje jednostnost ili da čini obrede svečanijim. Crkva prihvaća sve oblike prave umjetnosti, ako imaju sve potrebne osobine i pripušta ih u službu Božju.

Sveti Sabor, držeći se propisa i odredaba crkvene predaje i stega, a gledajući na cilj svete glazbe, koji je slava Božija i posvećenje vjernika odredio je slijedeće:

2 (iz čl. 113) Bogoslužni čin poprma ljepši oblik kad se služba Božja obavlja svečano s pjevanjem uz pristustvovanje svetih službenika i živo sudjelovanje puka.

3 (iz toč. 114) Blago svete glazbe treba najbrižljivije čuvati i gajiti. Neka se neprestano unapređuju pjevački zborovi osobito u stolnim crkvama, a biskupi i ostali dušobrižnici moraju se posebno brinuti da čitav zbor vjernika bude sposoban na svoj način, prema propisima čl. 28 i 30 živo sudjelovati u bilo kojem svetom činu, koji se obavlja s pjevanjem.

4 (iz toč. 116) Crkva priznaje da je gregorijansko pjevanje vlastita osobina rimskog bogoslužja. Stoga mu u bogoslužnim činima, imajući pred očima ostalo, pripada najčasnije mjesto.

Ostale se vrste crkvene glazbe, osobito pak višeglasje, mogu sasvim slobodno upotrebljavati za vrijeme službe božje pod uvjetom da su u skladu s duhom bogoslužnog čina, prema propisima čl. 30.

5 (iz toč. 121) . . . »A neka se stvaraju takve skladbe koje će imati oznake prave svete glazbe, koje će moći izvoditi ne samo veći crkveni zborovi nego i manji, koje će unapređivati živo sudjelovanje čitavog zbora vjernika

(Navedeno prema »Sveta Cecilija« 1969, str. 1 i 23)

1 (iz toč. 1) Svetu glazbu, ukoliko je ona povezana s liturgijskom obnovom, sveti ekumenski II vatikanski sabor pomiljivo je razmotrio i o-svjetlio njenu ulogu u bogoslužju . . . »

2 (iz toč. 2) . . . »Iz novih su pak propisa koji se odnose na uređenje svetih obreda i aktivno sudjelovanje vjernika u njima nastala neka pitanja s obzirom na svetu glazbu i na njenu ulogu u bogoslužju . . . »

3 (iz toč. 3) Zato je vijeće za provedbu Uredbe o svetom bogoslužju, po naredbi Vrhovnog svećenika, skrbno pretreslo ta pitanja i sastavilo ovu Uputu, koja ne sadrži sve zakone o svetoj glazbi, nego donosi samo glavne propise koji izgledaju da su sada najpotrebniji . . . »

4 (iz toč. 4) Možemo se nadati da će pastiri duša, glazbenici i vjernici rado prihvatiti i provesti ove propise, pa da će složno uznastojati da se postigne prava svrha svete glazbe« a to je božja slava i posvećenje vjernika«.

a) Stoga se svetom zove ona glazba koja je stvorena za obnavljanje bogoslužja i koju resi svetost i pravilnost oblika (sv. Pijo X, »Tra le solle. 2).

b) Ovdje se pod imenom svete glazbe razumjeva: gregorijansko pjevanje, stara i nova polifonija sa svojim raznim vrstama . . . »

5 (iz toč. 5) Liturgijski čin poprima plemeniti oblik kad se obavlja s pjevanjem . . . i čitavo slavljenje ljepše iskazuje unaprijed ono bogoslužje koje se vrši u nebeskom Jeruzalemu . . . Dapače tu razdiobu služi i uloga, koja je posebno svojstvena svetim činima što se obavljaju s pjevanjem neka prikladno prenose i na druge obrede bez pjevanja koji se vrše s pukom . . . » Uspješnu pak pripravu svakog liturgijskog obreda neka pod vodstvom upravitelja crkve, složno vrše svi kojih se to tiče obzirom na obred ili na pastoralnu stranu ili na glazbu.

6 (iz toč. 7) Između punog i svečanog oblika liturgijskog obreda u kojem se zaista pjeva što treba pjevati i najjednostavnijeg oblika kod kojega nema pjevanja može biti više stupnjeva, prema tome da li se pjevanju daje više ili manje mjesta . . . »

7 (iz toč. 8) Kad se god može vršiti izbor osoba za obavljanje liturgijskog čina s pjevanjem, prikladno je da se prednost daje onima za koje se zna da su vještiji pjevanju . . . »

8 (iz toč. 9) U odabiranju vrste svete glazbe, bilo za zbor bilo za puk, treba se obazirati na sposobnosti onih koji trebaju pjevati. Crkva u bogoslužju ne zabranjuje nijednu vrstu svete glazbe samo ako odgovara duhu dotičnog liturgijskog čina i naravi njegovih pojedinih djelova (čl. 116 Uredbe).

10 (iz toč. 13) U tim činima posebno mjesto dobivaju svećenik i njegovi službenici zbog primljenog reda . . . i oni koji pripadaju pjevačkom zboru.«

11 (iz toč. 16) Ne može u svetom bogoslužju biti ništa svečanije ni ugodnije od skupa u kojem svi svoju vjeru i pobožnost izražavaju pjevanjem. Neka se to sudjelovanje puka koje se očituje pjevanjem skrbno promiče na ovaj način:

a) Neka se u prvom redu obuhvati usklike, odgovore na pozdrav svećenika i službenika kao i na molitve u obliku litanija, i osim toga prijeve i psalme, umetnute verse ili odgovore što se ponavljaju, pa himne i kantike (čl. 30 Uredbe).«

12 (iz toč. 19) Zbog liturgijske službe koju vrši, posebno treba spomenuti zbor ili glazbenu »kapelu« ili »scholu«.

Prema propisima svetog sabora koji se odnose na liturgijsku obnovu, njihova je zadaća porasla i postala još važnijom. Imaju se naime, brinuti da pravilno izvode dijelove koji na njih spadaju, i to prema različitim vrstama pjevanja, kao i da promiču sudjelovanje vjernika u pjevanju. Stoga

a) neka takvi zborovi ili kapele ili schole budu, i neka se skrbno njeguju, naročito u stolnicama i drugim većim crkvama, kao i u sjemeništima i u redovničkim odgojnim zavodima.

b) prikladno je da se — makar i maleni — zborovi ustanove i u manjim crkvama,

c) za sjajniji oblik svetih čina treba sačuvati glazbene kapele koje se nalaze u bazilikama, stolnicama, samostanima i drugim većim crkvama, i koje su tokom stoljeća zaslužile velike pohvale što su čuvale i gojile glazbeno blago neprocjenjive vrijednosti. One se upravljaju svojim prihvaćenim pravilima koje je pregledao i odobrio Ordinarij. Zborovode tih schola i upravitelji crkava neka ipak nastoje da se puk uvijek pridruži u pjevanju, barem u lakšim djelovima koje treba da on izvodi.

13 (iz toč. 21) Gdje ne postoji mogućnost da se ustanovi niti malen pjevački zbor, treba se naročito pobrinuti da bude barem jedan ili dva čestito izvježbana pjevača koji će predvoditi barem jednostavnije napjeve . . . »

14 (iz toč. 27) »U Euharistijskom bogoslužju u kojem sudjeluje puk, naročito nedjeljom i blagdanom, prednost treba dati, koliko je to moguće pjevanoj Misi, pa i više puta istoga dana.«

zore na pozornicama, i nije li tada i naša mržnja porasla prema nepravdi, a simpatija prema do-broti? Stoga zborna glazba u crkvi ukoliko je istinska umjetnost nije višak inventara naših crkava već potreba čovječje duše. Ona u prvom redu dolikuje katedralama. I kao što visoki tornjevi, elegantne kupole, mramorni stupovi i raskošni umjetnički ambijent pripada katedrali, to joj isto tako pripada dobar pjevački zbor. Katedrale su vjekovima bile rasadnici glazbene kulture. Pod njihovim svodovima čulo se je prvo dvoglasje, prve harmonije, prvi zanosni splet polifonih melodija, prve boje novih glazbala. Najistaknutiji glazbenici svih stoljeća bili su redoviti sinovi katedrala. Za katedralama trebaju stupati ostale znamenite crkve kako su to i u prošlosti činile. Crkva želi da svaka pa i najmanja crkva ima vlastiti pjevački zbor, a ako to ne može, bar jednog pjevača koji će predvoditi puk i pjevati III. br. 63). Prema tomu želja Crkve nije dokinuti pjevačke zborove nego ih još unaprijediti.

Iz tekstova izvađenih iz crkvenih dokumenata XX stoljeća pažljivom analizom može se uočiti razvitak misli o vrijednosti glazbe i ulozi pjevačkog zbora u bogoslužju. Analiza nam pokazuje da se sve što je koncil u tom pogledu odredio temelji na dokumentima objelodanim prije koncila i da od njih gotovo nije ništa odbacio već ih je nadogrudio. Najstariji dokumenti najblaži su, a kasnije se pojam i obaveza o glazbi u bogoslužju uvećava da na koncilu i poslije koncila doživi svoj vrhunski rast. Prema tome današnje stanje crkvene glazbe ne trpi nikakvu revoluciju. Ono se je postepeno evolutivno razvijalo. Tko želi u glazbenim pitanjima u ime koncila nastupati, treba nastupati na temelju koncilskih dokumenata koji su u sebi mudro objedinili sve što je o tome rečeno u našem stoljeću. Oni nas pozivaju da unapređujemo glazbeno-liturgijski život vjernika:

— unapređivanjem pjevačkih crkvenih zborova,

- promicanjem djelatnog učesća vjernika pjevanjem u bogoslužju,
- poštivanjem glazbene baštine svog naroda i cijele crkve, i
- aktivnim pomaganjem svih koji se bilo po zvanju ili u vjerničkom zanosu brinu za crkvenu glazbenu kulturu.

Obzirom na naše kulturno-vjerske prilike treba zamijetiti da nam je kao narodu, koji je kroz vjekove bio ugnjetavan od tiranske vlasti tuđinaca mnogo toga i u glazbenom pogledu nedostajalo i nedostaje. Bilo bi nestvarno govoriti o posvemašnjem siromaštvu. Hrvati u glazbeno-liturgijskom pogledu imaju se čim i pohvaliti npr. crkvenom pučkom popijevkom kakvu nemaju ni veliki narodi. Ali u pogledu crkvenih zborova nije stanje zadovoljavajuće. Izuzevši katedralne zborove mali broj ostalih zborova rodio je Hrvatski cecilijanski pokret. U ratnom i poratnom razdoblju novi zborovi nису se stvarali a niti novi pjevači. Još i danas po našim crkvama pjevaju pjevači koji su tu dužnost vršili i pred 40 godina. I ono što rat i poratno stanje nisu uspjeli uništiti čini se da su skloni poneki »koncilski ideolozi«. To bi trebalo zapriječiti. Trebalo bi posvuda stvarati nove zborove koji bi nievali svoj udio u bogoslužju. Kad bi bilo više takovih zborova koji bi preuzeli svoju zbornu liturgijsku ulogu, zaista ne bi se slušalo po našim crkvama dosadne recitiranje misnih dijelova. U mnogim krajevima gdje se radi loše tradicije nie nievalo, osobito ne pučki, trebat će se pobrinuti da oživi gluha crkva skladnom pjesmom zajednice vjernika. Najviše brie će imati crkveni glazbenici od kojih se očekuje da će kao reproduktivni umjetnici znati skladno obiediniti svaku vrst liturgijskog pjevanja u skladnu cjelinu na onče zadovolistvo Crkve i vjernika, a kao stvaroci obraditi i prikladne napieve ne samo za crkvene zborove nego i zajednicu vjernika.

Miho Demović

15 (iz toč. 34) Pjesme koje spadaju na Ordinarij mise, a uglazbljene su i pjevaju se višeglasno, može pjevački zbor izvoditi prema običajnim propisima, bilo a capella bilo uz pratnju glazbala, samo ako se puk posve ne isključi od sudjelovanja u pjevanju . . . »

16 (iz toč. 44) Isto tako će biti s pjevanjem svečaniji oni obredi koje liturgija tokom liturgijske godine posebno ističe. Ali još posebno svečano neka se obavljaju sveti obredi velike sedmice koji slavljenjem pashalnog otajstva vode vjernike k tom središtu liturgijske godine i čitave liturgije.«

17 (iz toč. 47) »Pastiri će se duša pobrinuti kako bi i uz narodni jezik vjernici mogli i latinskim jezikom izgovarati ili pjevati djelove misnog Ordinarija« . . .

18 (iz toč. 48) Neka mjesni Ordaniriji razmisle ne bi li — nakon što je uveden narodni jezik u služenje Mise — bilo prikladno naročito u velikim gradovima, gdje se češće sastaju vjernici raznih jezika, da se jedna Misa i to pjevana ili više njih, služi na latinskom jeziku.«
(Navedeno prema »Sveta Cecilija« 1969, str. 33 i dalje)

III IZ GOVORA PAPE PAVLA VI (od 4. IV 1969)

Zaista je Koncil, kako se vidi iz šeste glave Konstitucije o svetoj liturgiji, nastojao svim sredstvima naglasiti vrijednost svetog pjevanja: bilo promicanjem pjevačkih zborova, bilo priznavanjem gregorijanskog korala kao pjevanja koje je vlastito rimskoj liturgiji i koje mora zadržavati najuglednije mjesto — ne isključujući višeglasje kad i taj način odgovara duhu liturgijskog čina bilo uvođenjem pučkog crkvenog pjevanja— a sve to kako bi u različitim obredima »mogli odzvanjati glasovi vjernika« Osobito je naglašeno da sveta glazba ima svoju veliku vrijednost u tome što čini svete čine humanijima, što ih obogaćuje većim sjajem. Predraga djeco, zacrtane su Vam dakle velike smjernice, a sigurni smo da će pjevački zborovi ovdje prisutni, . . . pregnuti da ih vjernici slijede, osvježavajući tako liturgijski život svetim pjevanjem. Ali ova Vaša značajna i puna obećanja prisutnost, koja nas toliko ohrabruje, ne može nas navesti da ne primjetimo kako se i u naše vrijeme upute Svete Stolice i norme Vatikanskog koncila ne provode ni uvijek ni posvuda . . . Vi znate koliko nam je na srcu liturgijsko pjevanje koje, usred hladnoće sebičnog svijeta i usred modernih mitova . . . može učiniti da iskoči nova iskra zanosa, radosti i žara, ako samo to pjevanje nađe svoje pravo mjesto u službi liturgije i ako se sve snažnije živi u bratskoj ljubavi . . . »

(Navedeno iz: Sveta Cecilija, 1969, str. 37)

IV RIMSKI MISAL — RED MISE (od 6. IV 1969)

1 (iz glave III br. 63) »Među vjernicima posebnu liturgijsku ulogu vrši »škola« ili zbor pjevača, čija je zadaća da pravilno izvede djelove koji na njih spadaju, već prema tome kakve je vrste pjevanja, te da promiču djelatno sudjelovanje vjernika u pjevanju . . . »

2 (iz iste glave br. 64) Dolikuje da svuda bude pjevač ili zborovoda koji će vjernike voditi i podržavati u pjevanju. Dapače, kad nema zbora, na pjevača spada da predvodi različite pjesme a narod da sudjeluje u onome što spada na nj.

3 (iz iste glave br. 73) Stvarno će se pripremanje svakog liturgijskog slavlja pod obrednim, pastoralnim ili glazbenim vidom, obaviti u duhu prave sloge svih kojih se to tiče . . . »

4 (iz glave IV br. 76) Od misa s pojedinim zajednicama posebno mjesto zauzima konventualna, koja je dio svagdanje službe Božje. Premda konventualna misa nema nikakvog posebnog oblika, ipak se veoma pristoji da bude pjevana, a osobito da u njoj u punoj mjeri sudjeluju svi članovi zajednice, bilo redovnika bilo kanonika . . .

5 (iz iste glave br. 77) Pod misom s narodom razumjeva se ona, koja se slavi uz sudjelovanje vjernika. Dobro je da se, naročito nedjeljom i zapovjednim blagdanom, po mogućnosti slavi uz pjevanje . . . »

Iz poglavlja OPĆA UREDBA RIMSKOG MISALA, Važnost Pjevanja, br. 19

Apostol opominje kršćane koji se okupljaju u jedno očekujući dolazak svoga Gospodina da zajedno pjevaju psalme, hvalospjeve i duhovne pjesme (usp. Kol. 3, 16). Pjevanje je znak ushićenja srca (usp. Dj. 2, 46). Stoga s pravom kaže sv. Augustin: »Pjeva tko ljubi« (23), i već je u davnini nastala uzrečica: »Dvaput moli tko dobro pjeva«.

Neka zato bude u velikoj cijeni pjevanje za vrijeme slavlja, s time da se poštuju osobine pojedinih naroda i mogućnosti svake zajednice, tako da nije nužno uvijek pjevati sve one tekstove koji su po sebi namjenjeni pjevanju. Kad se odabiru tekstovi koji će se stvarno pjevati, prednost neka imaju oni koji su važniji, naročito oni što ih svećenik ili poslužnici imaju pjevati uz odgovaranje naroda, odnosno što ih imaju izvoditi svećenik i narod skupa. Budući da se sve više sastaju vjernici raznih narodnosti, poželjno je da oni znaju zajedno pjevati latinski, prema lakšim napjevima, barem neke djelove mise, osobito simbol vjere i Gospodnju molitvu.